

NOČ V HIMALAJI

V SPOMIN BORUTU BERGANTU

IZTOK TOMAZIN

Zadnja noč meseca oktobra je, zadnja ob ledeniku pod vzhodno steno osemstisočaka Daulagirija. Svetleči mozaik zvezd se igra s praznino teme, zlati gumb lune mirno plava na raztrganih valovih megle, ki kipi iz globoke doline reke Kali Gandaki. Oglušujoče grmenje ledenih podorov se brez prestanka preliva v spokojno tišino.

Sprehajam se po spečem baznem taboru, sam, začenjam svoje drugo slovo od Himalaje z jasno in vse močnejšo željo po vrnitvi. Čas je kot ustvarjen za spomine in plaz novih želja nezadržno prekriva usodno negotovost dolge poti.

Danes je noč spominov, predvsem tistih, ki sem se jih na gori s težavo otepal, ker so me motili in prizadevali, in se obenem zavedal, da si jih želim in jih potrebujem, da bodo prišli kot vedno, ko se bo preizkušnja iztekala.

Med njimi, danes, sredi hladnih, usodno lepih prostranstev Himalaje — spomini na doživetja z Borutom.

MOJA PRVA PRAVA »ŠESTICA«

Poletje 1976. Najin drugi skupni vzpon, moja prva prava »šestica«. Šestnajstletnega me je povabil v Raz Sfinge, v smer, ki je takrat veliko pomenila. Razen brezmejnega navdušenja in prebujajočih se skritih želja še nisem premogel potrebnih moči in izkušenj. Na najtežjem mestu sem padel in izgubil precej opreme, ki je odcingljala v prepade Jugove grape. Nadaljeval sem silno počasi, od klina do klina, meter za metrom. Medtem se je slap goste megle v divjem plesu pognal prek Luknje v Vrata, siva zavesa je zagrnila vrh Triglava, težka in vlažna je polzela vse nižje. S hitrimi, glasnimi koraki se je iz Trente privalila nevihta, prve debele kaplje so naznanile nove težave. Razočaran nad svojo počasnostjo in nemočjo sem mrzlično iskal ostanke moči in se obenem čudil Borutovi potrpežljivosti. Skoraj preveč mirno je prenašal moje napake in počasnost, kot da bi slutil, da naju v naslednjih letih čaka zajeten del skupne poti v gorah, ko se bodo vloge tudi zamenjale in obogatile, ko bo še mnogo težje in seveda lepše, kot je danes. Zadnji raztežaj sem kijub vsemu vodil, glasno preklinjajoč sem se prebijal skozi slap, ki je oblival zajedo, proti težko pričakovanemu robu stene, kjer pa naju je namesto olajšanja čakal pekel. Strašna nevihta je dosegla vrhunec, v silno kratkih presledkih, ki so se zdeli dolgi kot večnost, je sekala strela po Plemenicah in posebno po izpostavljenem robu Sfinge. Tam sva se opotekala, omamljena od silovitih udarcev pritiska in oglušujočega grmenja, in prvič sem jasno spoznal neznosno napetost pričakovanja najhujšega z občutkom popolne nemoči. Uspelo nama je pobegniti z grebena, nižje sta se nama pridružila Nejc in Marko, ki sta pravkar izplezala iz Ljubljanske smeri. Skupaj smo sestopili v temačnem, deževnem večeru.

KOT PRVA JUGOSLOVANA SVA PLEZALA SEDMO IN OSMO TEŽAVNOSTNO STOPNJO

Dve leti kasneje, po mnogih skupnih vzponih, sva odpotovala v Združene države Amerike na povabilo elitnega AAC (American Alpine Club) kot predstavnika slovenskih alpinistov. Odšla sva v negotovost (kot vedno — denar!), z velikim kupom skrbi, ki nikakor ne bi smele obremenjevati priprav, treningov in razpoloženja pred zahtevnim gostovanjem. Že prvi dan sva se lotila težke stene s prijateljem Henrijem Barberjem, takrat najboljšim ameriškim plezalcem, ki so ga prištevili med tri najboljše na svetu. Na stečaj so se nama odprla vrata v nov svet, nov način plezanja, razmišljanja in odnos do alpinizma. Začelo se je obdobje velikih preizkušenj, učenja in kmalu tudi prvih uspehov. Navdušena sva spoznavala, da so tudi najine možnosti precejšnje. Uspevala sva v stenah in smereh, ki so se nama prej zdele nedosegljive. Ves čas sva se jasno zavedala čudovite priložnosti, da kot prva Jugoslovana plezava sedmo in osmo stopnjo težavnosti. Izkoristila sva jo po najboljših močeh.

Vroče stene slovitega kanjona Eldorada Springs so naju že kar na začetku postavile na trda tla realnosti prostega plezanja, kakršnega v naših gorah dotlej nismo poznali: skrajni napor, huda telesna in duševna obremenitev med pogostim plezanjem na meji padca, iskanje zadnjih rezerv zmogljivosti in obenem dosledno spoštovanje strogih moralnih načel prostega plezanja. Vseeno pa sva bila navdušena nad vse pogostejšim občutkom čudovite lahkotnosti in svobode prostega gibanja v gladkih ploščah, strehah in previsih.

Po dolgem potovanju je sledilo presenetljivo srečanje z mogočnim in nepopisno divjim Črnim kanjonom (Black Canyon). Zame je to bilo pravi šok, saj si nikdar nisem upal

predstavljati, da kje obstaja tako mračen, skoraj grozljiv, pa vendar lep kraj. Osupla sva strmela v skoraj tisočmeterske navpične in previsne stene, ki se v dolžini več deset kilometrov bočijo nad pobesnelo reko Gunnison. Takrat je še veljalo, da se redki plezalci, ki tvegajo vzpon v teh nevarnih in izredno krušljivih stenah, nikdar več ne vrnejo plezat v kanjon — dovolj jim je bilo enkrat. Bila sva prva Evropejca v zloglasnih stenah, dva med največ dvajsetimi plezalci, ki jim je dotlej uspel kak vzpon. Visoke gore nad Aspnom so naju obogatile z novimi doživetji. V ogabni steni tritisočaka Truras Peak sva zmogla smer, ki jo je spremljevalec, sicer odličen poznavalec tega območja, razglasil za najbolj odurno, kar jih je kdaj videl. Po nekaj metrih plezanja je zgrožen nad krušljivostjo odnehal in naju zapustil.

NAJINO NAJDALJŠE IN NAJLEPŠE POTOVANJE

Potem se je začelo najino najlepše in najdaljše, več tisoč kilometrov dolgo potovanje skozi Colorado in Južno Dakoto do Wyominga. Podnevi so se drug za drugim vrstili naporni, večinoma skrajno težki vzponi, včasih prekinjeni z ogledom in spoznavanjem novih krajev. Ponoči so sledile dolge vožnje z avtom in družabna srečanja z mnogimi ameriškimi alpinisti in plezalci. Kar izgubljala sva se v množici doživetij in vtisov.

Že kar na začetku potovanja naju je očarala skrivnostna dežela tisočerih vitkih stolpov Needles (Igle), kjer nama ni bilo težko razumeti, zakaj so okoliški Indijanci tja naselili duhove umrlih. Kratki, toda tvegani vzponi v drobljivi kamnini s slabim varovanjem, strah in uživanje — vse to je bogato izpolnilo dva meglena dneva.

Kmalu sva tudi dočakala fantastično podobo iz otroških in poznejših sanj — Devils Tower (Hudičev stolp). V mogočnem vulkanskem stolpu, ki kraljuje nad ravnino, sva po dolgem boju preplezala najino dotlej daleč najtežjo smer, v peklenski vročini in na meji trenutnih sposobnosti.

Dolga pot proti zahodu nas je potem vodila skozi prostranstva prelepega naravnega parka Yellowstone, ob bregovih jezer, mimo puhajočih žveplениh vrelic in gejzirjev do gorovja Tetons, ki tako zelo spominja na najlepše predele evropskih Centralnih Alp. Vzpon na najvišji štiritisočak gorovja, Grand Teton, po njegovem »Črnem ledenem ozebniku«, najtežji kombinirani smeri v gorovju, nama je najprej naklonil sončni zahod z nepozabno igro sonca in neviht, naslednji dan pa dramatično plezanje v hudem snežnem neurju, v katerem sva s skrajnimi napori in že skoraj podhlajena izplezala. Kanjon smrti (Death Canyon) v istem gorovju nama je postregel s še težjo preizkušnjo sreče in živcev. Zgrešila sva bila pravo smer in se v izredno krušljivi, previsni sedmi stopnji skoraj brez varovanja prebijala soncu in življenju naproti, povezana z vrvo, ki je takrat pomenila predvsem hromečo zavest, da bo padec enega pomenil konec obeh.

V odmaknjenem, najmanj obiskanem severnoameriškem gorovju smo skupaj s Henrijem in njegovo prijateljico preživeli samotni teden. Prav na koncu pa naju je čakal sloviti Diamond v Coloradu, poleg El Capitana najslavnejša ameriška stena. Bil nama je poslovični, najzahtevnejši vzpon in največji uspeh, saj sva kot prva brez bivaka splezala eno izmed najtežjih smeri. Že predtem se je med življenjem v ameriških gorah vse pogosteje pojavljal občutek, da je preveč vsega lepega (je to sploh mogoče?) in težkega naenkrat, da bo podoživljanje in urejanje vtisov zahtevalo ogromno časa in dalo še več lepega, vrednega.

TRENTUTKI I

Skozi divjanje snežnega meteža hitiva uresničevati dolgoletno željo, eno izmed mnogih, kateri sva namenila današnji dan in morda še katerega. Prva priložnost začetka zime je, neučakanost in dobra pripravljenost se spet ne ozirata na neurje in novozapadli sneg. Potopljena v megli se pehava navzgor, plezava v skali in ledu, vsenaokrog pa plešejo snežinke divji ples vrtincev viharja. Vedno pogosteje gaziva novozapadli sneg do pasu in čez, silno počasi se bližava grebenu, ki ga želiva prečiti. Tam naju čakata dolga hoja in plezanje, vsaj dva mrzla in naporna dneva, toda lahko si bova oddahnila od grozljive napanih snežnih vesin, ki naju obdajajo in ločijo od boljšega razpoloženja.

Ozek žleb se slednjič razširi v strmo snežišče, nad katerim se boči grebenska opast. Zavalim se v sredino žleba in naporen boj za višino se prične. Sneg mi sega že do vratu — in počasi, centimeter za centimetrom, rijem proti grebenu. Minute garanja se spogledujejo z neskončnostjo. Od Boruta me loči vse debelejša koprena megla, skozi katero drsi množica snežink. Vedno bolj ostajam sam, izgubljen v belem objemu, sam in popolnoma zbran v napornem, utrujajočem gibanju.

Nekako pričakovan, pa vendar neverjetno začudenje, presunjenost zbujajoč trenutek, spremeni vse. Glasen, votel pok, srhljiv zvok, ki ne more biti nikdar pozabljen, začne silovito gibanje divjega plesa pretrgane snežne odeje, besnenja splazeni vesin. Strah in vsezajemajoča zavest možnega konca me obdarita z nesluteno močjo. Plavam s silovitimi zamahi, grabim, praskam, poiziram sneg in hlastam za zrakom.

Po neopredeljivem času kratkega boja za preživetje obstanem prižet na golo ledeno strmino, na kateri ni več niti sledu debele snežne odeje. Telo še vedno podrhteva v izzvenevajočih krčih plavanja za življenje. Zavest se vrača z velikimi, pretresljivimi koraki. Sunki viharja glasno posegajo v gluho tišino. Tik pod robom grebena skozi meglo zlovešče proseva visok, oster rob napoke, pod njim pa se zamolklo lesketata led in sren, s katerih so v globino zdrvele ogromne gmote snega.

Prej kot se lahko jasno zavem veselja ob spoznanju, da sem se po tridesetih metrih rešil objema plazu, pride nov udarec. Boruta ni! To ne more biti res, bil je vendar v zavetju, se prepričujem. V odgovor mi režijo le prazne, gole strmine tudi tam, kjer me je čakal in sem ga zadnjič videl.

Na ves glas zavpijem: »Borut!« Odmev brez odgovora izzvani v neizprosni tišini. Pogled mi zatava v globino do strmih skokov, čez katere sva priplezala, in še nižje, kjer navpičen rob zakriva spodnji del stene. Plaz je postrgal in odnesel vse, kar ni bilo primrznjeno.

Kot ponorel se poženem po strmini navzdol, tečem in skačem — tam kjer sva med vzponom previdno plezala. Včasih za trenutek zastanem, na ves glas kličem Boruta in upajoče poslušam odmev in razbijanje srca. Zaman. Nadaljujem divjanje po sledovih plazu, zdrsavam v gladkem ledu in preskakujem strme stopnje. Nad mano se zgrinja neznosna teža mučnega spoznanja in strahu, da iščem zastoj ali da bom prepozen. Iztek grape je osemsto metrov nižje, skrit v metežu in megli. Še vedno nisem našel niti najmanjše sledi o Borutu. Strašna slika Nataše in njenih hčerkic, samih, me preganja kot težka mōra. Mōra, ki bo pet let kasneje postala resničnost...

Nekje na polovici stene pridrvm okrog skalnatega roba — in nenadoma se mi odpre neoviran pogled navzdol, vse do prvih dreves gozda v vzhodju stene. Globoko pod seboj, v kotlu, nad katerim se prevešajo zasneženi prepadni odlomi, opazim temno senco, postavo. V istem trenutku dvigne roke, maha, vpije, slišim pa le slaboten odmev. Tudi sam zatulim, potem pa stečeva drug proti drugemu, objameva se in valjava po snegu, oba hkrati govoriva in se smejeva. Vse je (v trenutku) odrinjeno na rob zavesti, tudi najtežji trenutki čakanja in pričakovanja. Silovit pritisk plazu je Boruta potegnil iz na videz varnega zavetja in ga nosil skoraj petsto metrov nižje, potem pa se je v položnem dnu kotla nenadoma ustavil. Nepoškodovan je preživel divjo vožnjo po strmini, padce čez navpične skoke, na koncu pa se je sam izkopal iz belega objema, ker ga je plaz odložil blizu površine. Takoj zatem je prestrašen začel iskati moje sledi v plazu in me poskušal izkopati. Usodnega trenutka sem bil prav v središču plazu, zato si ni predstavljal, da bi se lahko pravočasno rešil. Prepričan, da sem nekje globoko pod snegom zakopan in polomljen, je mrzlično iskal in kopal, dokler me ni zagledal, kako drvim po plaznici navzdol.

Kot v sladkih sanjah mineva preostalo strmino do vzhodja ostenja. Snežni metež, vsiljivi mraz in megla ne obstajajo več. Kako močno se spet zavedava življenja!

TRENTUKI II

Zdi se, da jih je bilo nešteto. Toda bilo jih je premalo — zaradi vsega, kar je še pomenilo pričakovanje in upanje. Da je lahko tudi tako, sva se večkrat zavedala, morda najbolj jasno v neskončni ledeno mrzli noči sredi severne stene Planje, ko naju je silovito jesensko neurje prisililo k umiku in bivakiranju. Tedaj sva se zavedala, da še ene take noči ne bova preživela in da bo vse odvisno od tega, ali se bova naslednji dan pravočasno rešila objema prepadov. To spoznanje je bilo dovolj, da sva kljub trpljenju v hromečem, vse hujšem mrazu veliko razmišljala, govorila in se spominjala — tudi Tamare in Pavla, ki sta podlegla v podobnem neurju. S Pavlom smo bili skupaj tri mesece v Himalaji, Tamaro pa sva zadnjič srečala prav pod steno Planje...

— — —

Ob zadnjem slovesu je bilo kot po navadi: »Srečno in vrni se!« Nobenih besed o cilju, uspehu ali neuspehu. Dobro sva vedela, kako je s tem. Ločila sva se in Borut je odšel uresničevati željo v Himalajo, jaz pa v vojašnico prebolevati neizpolnitev iste želje. Ni se vrnil in tukaj se ne bova več videla. Skromnih srečanj in prebliskov pa bo še mnogo, tudi takih v Himalaji, ki se vsaj prostorsko zde najmočnejša, srečanj, kakršno je to noč pod Daulagirijem.

Moja himalajska noč se nadaljuje, potujem izgubljen v spominih in iščem nadaljevanje v pričakovanjih. Borutova se je končala, iztekla v neznanu v strminah osemstisočaka Jalung Kanga. Njegova zadnja noč, čas konca in neznanega.

Za njim ostajajo spomini z vso težo zavesti, da ne bodo nikdar več igra novih pričakovanj. In ostajajo gore.

— — —

Borut Bergant, član Alpinističnega odseka Tržič, je po uspešnem vzponu na Jalung Kang izginil med sestopom z vrha, ponoči 22. aprila 1985.